

Evropa između stvarnosti i budućnosti, odraz društvenih i političkih aspekata migrantske krize na Srbiju

CENTAR ZA ISTORIJU, DEMOKRATIJU I POMIRENJE

NOVI SAD, 2017.

Sadržaj

Prof dr Darko Gavrilović Migranti i izbeglice; izazovi za savest moderne Evrope.....	5
Prof dr Ivana Blešić, Prof dr Tatjana Pivac Stavovi izbeglica sa Bliskog istoka o Srbiji kao zemlji na putu ka Zapadnoj i Severnoj Evropi.....	19
Prof dr Tatjana Pivac , Prof dr Ivana Blešić Stavovi lokalnog stanovništva Srbije i Hrvatske o izbeglicama iz Sirije.....	31

Prof dr Darko Gavrilović

MIGRANTI I IZBEGLICE; IZAZOVI ZA SAVEST MODERNE EVROPE

Apstrakt: : Autor će u prvom delu rada dati pregled nekoliko izbegličkih i migrantskih kriza u 20.veku čije iskustvo bi moglo biti putokaz za rešavanje trenutne migrantske i izbegličke krize. Drugi deo rada biće fokusiran na suočavanje Evrope sa sopstvenim političkim izazovima koji su nastali na talasima krize, ali i na suočavanju migranata i izbeglica sa mogućnošću gubljenja identiteta. U poslednjem delu rada autor će na osnovu predloženog predložiti moguća rešenja za krizu i otvoriti mogućnost daljnjih promišljanja na zadatu temu.

Ključne reči: migranti, izbeglice, kriza, mržnja, multikulturalnost, stanovništvo

Prisutnost migrantskih i izbegličkih kriza u Evropi

Od kada postoji čovečanstvo migracije su neizostavan njegov deo. Do stvaranja država migracije su se prvenstveno vezivale za lov i ribolov, a od stvaranja najstarijih država razlozi za migracije su postali složeniji. Njihova kompleksnost pratila je proces razvoja i umnožavanja različitih ekonomskih i političkih faktora koji su se kroz vekove menjali, nestajali i nastajali. Taj suštinski segment prostorne pokretljivosti je imao značaj za ljudsku istoriju. U srednjem veku on se iskazivao na različite načine, ali tri su najuočljivija: u obliku brzog osvajanja i preuzimanja vlasti (na primer pad Vizantije), u obliku vojnih pohoda kroz porodne granice koji su uključivali postepenu infiltraciju (analiza veza između pada Zapadnog Rimskog Carstva i prodora naroda sa sever i istoka Evrope); migracije u obliku kolonizacije koje su najsnažnije promenile demografsku i nacionalnu kartu sveta (bilo da je reč o antičkim kolonizacijama, bilo o kolonizacijama Amerika i Australije u novijem dobu).

Kroz istoriju migracije su igrale važnu ulogu u istoriji ljudskog društva. One predstavljaju kompleksnu društvenu pojavu koja najneposrednije utiče na promene u demografskom i ekonomskom potencijalu određenog područja. Migracije su kroz istoriju dovodile do promena u ekonomijama. Uticale su na povećanja jedne nacionalne zajednice na uštrb drugih. Zakoni su se menjali pod njihovim uticajem. Izbijale su revolucije. U tom smislu one su uticale na bezbednost država. Kroz istoriju su neprestano dovodile do promena državnih

granica. Konačno, migracije su jednim delom uticale na nestanak moćnih carstava poput Rimskog carstva. Ali su i bile pogonsko gorivo u nastanku modernih imperija poput Sjedinjenih Američkih Država.

Ma koliko migracije izazvane prvenstveno ekonomskim razlozima deluju daleko sigurnijima i za pozitivnu mobilnost i rad podsticajnijima, i izbegličke krize, nastale na talasima ratova i progona, također mogu da budu veoma podsticajne za zemlje domaćine. Tako na primer, u 20.veku, prva velika izbeglička kriza izbila je nakon Ruskog građanskog rata, a na Zapadu je utočište potražilo oko 800 000 Rusa. U skladu sa nastalom krizom, Međuvladina konferencija u Ženevi donela je odluku da se izbeglicama izdaju putne isprave koje su nazvane po Visokom komesaru za izbeglice Fridtjofu Nansenu - Nansen pasoši.¹ Desetak godina kasnije, pomenute pasoše su dobijale turske, asirske i jermenske izbeglice koje su 1933, bile prisiljene da traže utočište u Evropi. Do 1942, ovi pasoši su bili validni dokumenti u 52 države, a putne dokumente je do tada dobilo oko 450 000 izbeglica.² Izdavanje tih putnih isprava omogućilo je stotinama hiljada ljudi ne samo da pronađu utočište već i da se uključe u privredu zemalja domaćina. Mnogi poznati privrednici, naučnici, umetnici, pisci bili su izbeglice. Najdužu istoriju izbeglištva imaju Jevreji. Najteže progone koji su ih prisilili na izbeglištvo doživeli su od strane nacističke Nemačke. Sve je počelo 1933 bojkotom jevrejske robe, doživelo je prvi klimaks tokom Kristalne noći 1938, da bi kulminiralo Holokaustom tokom Drugog svetskog rata. U tom periodu milioni jevrejskih izbeglica su pokušavali da pronađu novu otadžbinu želeći da sačuvaju svoje i živote svojih najbližih od progona i gotovo sigurne smrti. Na žalost, evropske države nisu tada položile ispit iz humanosti. Mnoge od njih, nisu bile spremne da prihvate jevrejske izbeglice, ili su ih nerado prihvatale ostavljajući brigu o njima lokalnim jevrejskim zajednicama, kao što je to bio slučaj sa Kraljevinom Jugoslavijom. Ipak, bilo je onih koji su pružili pozitivniji primer, poput Velike Britanije, i nešto kasnije Sjedinjenih Američkih Država. Izbegli Jevreji su se tim državama odužili ne samo kao lojalni građani ili dobrovoljci za vreme Drugog svetskog rata, već još više kao vrsni naučnici, pisci, umetnici. O značaju Alberta Anštajna, Zigmunda Frojda, Hane Arent ne treba zboriti, ali ovim jevrejskim izbeglicama pridružili su se i drugi, poput Bele Bartoka, koji se u izbeglištvo upustio iz uverenja da ceo svet treba da bude jedna zajednica i da budući da je u

1 Više o tome kod Michael Robert Marrus, *The unwanted : European Refugees in the Twentieth Century*, New York 1985

2 O problemima izbeglica u međuratnom period više vidi kod Claudena M. Skran, *Refugees in inter-war Europe : The Emergence of a Regime*. Oxford, 1995.

Evropi izbio rat, on taj kontinent 1940, više nije video kao svoj.³

Izbegličke i migrantske krize su nastavile da se dešavaju i u drugoj polovini 20.veka. Odvijale su se najčešće prema tehnološki visoko razvijenim zemljama Zapada. Ipak, ratovi koji su pogodili svet u narednih pedesetak godina pomerali su stanovništvo snažno i prema svim susednim oblastima u odnosu na one zemlje u kojima su se ratovi odvijali. Poslednja velika izbeglička kriza u Evropi dvadesetog veka desila se na prostoru i sa prostora bivše Jugoslavije. Velika kretanja stanovništva zabeležena su i na prostoru Evropske unije u slučajevima kada su siromašnije zemlje primane u Evropsku uniju i kada je njihovom stanovništvu bilo dozvoljeno da potraži uhlebljenje u bogatijim zemljama. Što se tiče migracija u Evropi, nakon tog perioda usledilo je nekoliko relativno mirnih godina, Tek od 2015, započeo je snažan talas dolaska vanevropskog stanovništva, prvenstveno iz Sirije, Avganistana, Jemena i zemalja Magreba.

Prema podacima Ujedinjenih nacija broj migranata je naglo porastao u 2015 godini u odnosu na 2010.godinu. Pre šest godina taj broj je u svetu iznosio 222 miliona da bi sa pet godina kasnije porastao na 244 miliona migranata.⁴ Gotovo trećina migranata je svoje nove domove pronašla u Evropi, trećina u Aziji, da bi svaki peti migrant ušao u Sjedinjene Američke Države i Kanadu.⁵ Migratorna kretanja pokazuju da je svet duboko međusobno povezan, da je prožet kretanjima i da je njima dodirnut gotovo svaki delić planete.

Pozitivna strana migracija ogleda se kada se one odvijaju uz potporu odgovarajućih politika. Tako migracija može doprineti inkluziji migranata u nove sredine i time većem razumevanju koje dovodi do održive komunikativnosti među kulturama i narodima. Pozitivna strana migracija ogleda se i u održivom ekonomskom rastu i razvoju u obema otadžbinama (iz koje potiču i u koju migriraju). Migratorno kretanje iz ekonomski slabije razvijenih u razvijene zemlje može da pomogne matičnim državama, jer sredstva koja migranti šalju u otadžbinu kao vid pomoći svojim porodicama i rodbini u najvećem broju slučajeva prevazilazi cifre službene razvojne pomoći i izravna strana ulaganja. Ovakva kretanja migranata nisu samo izazvana potrebom visoko razvijenih društava za radnom snagom. Na žalost, ona su odraz i katastrofalno loše ekonomske, a ponekad i političke situacije u otadžbinama migranata.

3 O tome koliko su jevrejke izbeglice iz sveta kulture i nauke značile za posleratni razvoj Velike Britanije i Sjedinjenih Američkih Država vidi u Tom Ambrose, *Hilter's Loss – What Britain and America gained from Europe's cultural exiles*, London 2001.

4 UN, *International Migration Report 2015: Highlights Key Facts*, New York 2016, p.5.

5 Isto.

Međutim, ono što više zabrinjava od ovakvih migracionih kretanja jeste povećani broj onih koji pripadaju još jednoj grupi ljudi koja je prisutna u prostornoj pokretljivosti. To su izbeglice. U 2014, broj izbeglica u svetu je dostigao 19.5 miliona. Najveći broj izbeglica usmerio se ka Evropi. To su prvenstveno izbeglice koje su odlučile da napuste zemlje koje su bile ili koje su i danas zahvaćene ratom, terorom, progonima: Sirija, Avganistan, Irak, Eritreja, Pakistan, Nigerija, Somalija, Sudan, Gambija i Mali. Prisiljeni da zbog ratnih zbivanja napuste svoje zemlje oni su u najvećem broju stigli u Tursku. Tako je u njoj 2014, boravilo 1.6 miliona izbeglica. Po broju izbeglica za njom je sledio Pakistan sa približno 1.5 milion izbeglica, a na trećem mestu je bio Liban sa milion i dvesto hiljada izbeglica.⁶

A sve je počelo sa Arapskim prolećem. To je naziv koji se koristi za niz masovnih i u bližoj istoriji najmasovnijih protestnih akcija koje su izbile u pretežno arapskim zemljama Bliskog Istoka i Severne Afrike u decembru 2010. godine. Nemiri su započeli u Tunisu oko 4 meseca nakon Obaminog predsedničkog memoranduma „Politička reforma na Bliskom Istoku i u Severnoj Africi.” [1] Osim u Tunisu, Egiptu i Libiji, veliki protesti, u kojima se tražio silazak dotadašnjih vlastodržaca, zabeleženi su bili u Bahreinu, Jemenu, Alžiru, Jordanu, Omanu, Džibutiju i Iraku. Manji incidenti zabeleženi su bili u zemljama kao što su Saudijska Arabija, Kuvajt i Maroko. Međutim, tek je rat u Siriji, koji je počeo 2011, postao inicijalna kapisla za masovnu migrantsku i izbegličku krizu. U međuvremenu, on je dobio dubok unutarverski i interreligijski i karakter. Na istoj osnovi ovaj težak rat prelio se u susedne države Liban i Irak. Dodatnu međunarodnu dimenziju dao mu je sve veći broj sunitiskih dobrovoljaca iz inostranstva, uključujući zemlje Zapadne Evrope. Do februara 2016, ovaj rat je odneo oko 470 000 ljudskih života, a 45% stanovnika su postali prognanici⁷ s tim da je samo unutar Sirije interno raseljeno oko sedam miliona i šesto hiljada ljudi.⁸

Tako dramatična situacija isprovocirala je izbegličku i migrantsku krizu. U početku su izbeglice i prognanici tražili sklonište od rata u susednim zemljama. Međutim, tamo nisu pronašli sigurnost. Možda jedan od najtužnijih primera pruža Zaatari kamp u Jordanu, u kojem sklonjene izbeglice, u gotovo nehumanim

6 Isto.

7 The Guardian 11.februar 2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/feb/11/report-on-syria-conflict-finds-115-of-population-killed-or-injured>

8 Više o toj temi kod Erlich R, Inside Syria: The Backstory of Their Civil War and What the World Can Expect., New York 2014.

uslovima svakodnevno su mogle da slušaju kako su fijukale granate iz susedne Sirije. Već u julu 2012 kamp je brojao oko 79 000 izbeglica⁹ koje su bile smeštene u nehumanim uslovima koji su dodatno bili pogoršani raširenim tržištem droge i prostitucije.¹⁰ Ako bi izbeglice odlučile da krenu ka nekoj drugoj zemlji ili gradu, poput Amana i Bejruta, i tamo s nailazile na uslove koji nisu bili dostojni čoveka. U tim područjima najveći problem je bio taj što su se izbeglice suočavale sa činjenicom da ne mogu da dobiju posao, a pored toga ni pristup humanitarnoj pomoći nije bio adekvatan. Zbog toga je većina izbeglica odlučila da pronade utočište u susednoj Turskoj gde je prema podacima iz juna 2016, broj izbeglica iznosio 2 739 326.¹¹ Mada je Turska pružila najsigurnije susedno sklonište za izbeglice, većina njih ni tamo nije pronašla trajnije utočište što zbog smeštaja u izbegličkim kampovima, što zbog otežanih mogućnosti za rad i zaradu. Tako su poslednja alternativa za mirnijim i sigurnijim životom postale visoko razvijene države Zapadnog sveta. Budući da u taj svet, koji se decenijama medijski reklamirao kao demokratski „raj na Zemlji“ nije jednostavno ući, izbeglice su posegnule za alternativnim rešenjima u koja se upleo kriminal povezan sa švercom ljudi.

U njega su uključene kriminalne grupe od kojih većina dejstvuje na međunarodnom nivou oslanjajući se na kontakte kako u zemljama odakle dolaze migranti i izbeglice tako i u zemljama tranzita i konačno u zemljama budućim domaćinima izbeglica i migranata. Ove grupe pružaju različite usluge i to u rasponu od nabavljanja lažnih isprava i transporta do Evropske unije pa do sekundarnog kretanja unutar Evrope i legalizovanja boravka. Pojedine grupe koje pripadaju ovom kriminalnom miljeu koriste krizu da bi umnožile i raširile posao vezan za seksualno roblje. Osim toga, uočljiv je porast interesa ovih kriminalnih grupa za decu izbeglice i to onu decu koja su krenula na izbeglički put bez roditelja. Prema najnovijim podacima Europolu više od 10 000 dece je nakon ulaska u Evropsku Uniju nestalo, a pri tome čak 27% izbegličke i migrantske populacije čine deca.¹² Pretrpani brodovi, improvizovani prostori unutar kamiona u kojima su slagani živi ljudi, duge i naporne pešačke rute bili su najuočljiviji načini prelaska migranata i izbeglica u Evropu. Rizična putovanja su samo prošle godine dovela do smrti preko 3000 izbeglica i migranata na

9 Angaben des UNHCR, abgerufen am 17. Oktober 2014.

10 Jordan selects Zarqa site for second Syrian refugee camp”. Jordan Times. Retrieved 01. February 2013.

11 Syria Regional Refugee Response”. UNHCR. 16 June 2016. Retrieved 28 June 2016.

12 Analiza Europolu može da se pročita u Mark Townsend, 10,000 refugee children are missing, says Europol, The Guardian, 30.1.2016.

granicama Evrope.¹³ Gotovo pljačkaški odnos švercera prema migrantima i izbeglicama koji za pokušaj tajnog prebacivanja iz Turske u Grčku uzimaju po 1000 evra i pri tome ne garantuju ništa, a trpaju ih i gomilaju u često premale i nesigurne brodove, dodatno ponižava i onako očajne ljude.

Ono što danas daje „krizni ton“ izbegličkim i drugim migracionim kretanjima ne ogleda se samo u razlozima zbog kojih su napustili svoje zemlje već i u društveno – političkoj situaciji koja očekuje izbeglice i migrante u zemljama domaćinima. Na tom polju otvara se niz pravnih, političkih, ekonomskih i širih društvenih pitanja u vezi sa prijemom i integracijom imigranata. Pravna pitanja se najčešće tiču prelaska granice (admisije i readmisije) i azila, ekonomska se tiču ekonomskog kapaciteta države za prijem imigranata (raspoloživost budžetskih sredstava za finansiranje troškova u vezi sa postupkom azila), a politička i šira društvena se tiču uglavnom spremnosti i mogućnosti da se imigranti, koji su iz drugačijeg kulturološkog obrasca i koji se percipiraju kao „Drugo“ integrišu u društvo. U svakom od ovih segmenata primetna je restriktivna tendencija u reakcijama država, koja se ogleda kroz postepeno pooštavanje uslova za ulazak na teritoriju i traženje odnosno dobijanje azila, smanjenje novčanih i materijalnih izdataka za imigracionu politiku, odnosno politiku azila, i konačno kroz postepeno zatvaranje društava za prijem nacionalno i verski drugačijih. Pri tome, treba imati na umu da ova situacija nije jedinstvena u ljudskoj istoriji. Sličnih kriza je bilo i ranije. Iskustva koja su stečena u njima mogla bi da posluže kao pozitivan istorijski primer rešavanja i trenutne krize.

Suočavanje Evropske Unije sa sopstvenim identitetom

Ove godine je postalo očito da se Evropska Unija suočila sa najvećom humanitarnom katastrofom od kraja Drugog svetskog rata. Veliki priliv izbeglica i migranata predstavljao je veliko iznenađenje za Evropsku uniju. To se desilo, jednim delom, zbog toga što su konflikti udaljeni od evropskih granica dugo vremena bili sporedne vesti, a velika migraciona pomeranja iz Sirije prema Jordanu, Libanu i Turskoj neinteresantna. Drugim delom, problem ilegalne imigracije delimično je ignorisan kao problem Španije, Italije i Grčke, za koje se pretpostavljalo da se same sa njim mogu izboriti (uprkos njihovim apelima da se problem rešava uz solidarnost svih država članica EU). Situacija se, međutim, promenila onog trenutka kada se broj ilegalnih imigranata na tzv. „balkanskoj ruti“ drastično povećao i kada su se brojni imigranti našli na samoj granici EU.

13 Darko Gavrilović, Zloupotrebljavanje migrantske i izbegličke krize, Uvodno predavanje na međunarodnom naučnom skupu Evropske migracione krize 1945-2015, uzroci i posledice, 31.3.-2.4.2016, Andrevlje.

Vremenom, kako se broj imigranata na „balkanskoj ruti“ povećavao, kontrola spoljnih granica EU postajala je sve stroža, dok su neke države članice uvele i kontrolu unutrašnjih granica, u nameri da spreče ili smanje priliv imigranata na svoju teritoriju.¹⁴ Ovakav trend okončan je zatvaranjem „balkanske rute“ 2016. godine i sklapanjem sporazuma sa Turskom, koji bi trebalo da zadrži imigrante dalje od granica EU.¹⁵ U međuvremenu, prema podacima Komesarijata za izbeglice Ujedinjenih Nacija tokom 2015.godine u Evropu je pristiglo 1 014 836 migranata.¹⁶ Osim toga, kriza se proširila i na prostor Balkana koji je postao tranzitni prostor.

Što se prostorne ravni tiče, primetno je da države članice EU nisu imale jedinstven stav prema prijemu imigranata, što je u mnogome onemogućavalo usvajanje „evropskog rešenja“ za izbegličku krizu.¹⁷ Među državama koje su bile otvorenije za prijem imigranata ističu se pre svega Nemačka i Švedska. Opoziciju za svoju politiku Merkel je imala ne samo u, među biračima sve prihvatljivijoj, „Alternativi za Nemačku“ („Alternative für Deutschland“), već i među svojim koalicionim partnerima (bavarskoj CSU), ali i među svojim partijskim (CDU) kolegama.¹⁸ Pored toga, ni nemačka javnost nije u potpunosti bila za otvorene granice, na šta ukazuju podaci o padu javne podrške Angeli Merkel.¹⁹ Sa druge strane, politika otvorenih vrata naišla je i na kritiku kod većine drugih

14 Vidi „Member States' notifications of the temporary reintroduction of border control at internal borders pursuant to Article 25 et seq. of the Schengen Borders Code“, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen/reintroduction-border-control/docs/ms_notifications_-_reintroduction_of_border_control_en.pdf (pristupljeno 05.09.2016).

15 „Balkan Route ‚closed‘ after cascade of border shut downs“, <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/balkan-route-closed-after-cascade-of-border-shutdowns/>; „EU-Turkey Agreement: Questions and Answers“, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-963_en.htm (pristupljeno 05.09.2016).

16 Hatidža Beriša, Mile Rakić, Migrantska kriza – studija slučaja republike Srbije, Kultura polisa, br.30, 2016, str.37.

17 Paus je napisan prema Ljubica Đorđević, Izbeglička kriza u Evropi: da li je multikulturalizam stvarno mrtav?, Zbornik „Srpsko-hrvatski odnosi; Izbeglice, prognanici i povratnici – izazov za savremenu Evropu i Zapadni Balkan“, Novi Sad 2016, str.11,12.

18 „Germany's far-Right AfD party ‚has more public support than ever““, <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/05/05/germanys-far-right-afd-party-has-more-public-support-than-ever/>; „Angela Merkel, CSU's Horst Seehofer Clash Over German Policy for Migrants“, <http://www.wsj.com/articles/angela-merkel-csus-horst-seehofer-clash-over-german-policy-for-migrants-1448045949>; „Chancellor Angela Merkel's Party Bridles at Her Open-Door Migrant Policy“, <http://www.wsj.com/articles/chancellor-angela-merkels-party-bridles-at-her-open-door-migrant-policy-1445014868> (pristupljeno 05.09.2016).

19 „Refugee crisis pushes support for Germany's Angela Merkel to four-year low“, <https://www.theguardian.com/world/2016/feb/04/refugee-crisis-pushes-support-for-germanys-angela-merkel-to-four-year-low> (pristupljeno 05.09.2016).

država članica EU, koje su je smatrale neracionalnom i ometajućom da se nađe zajedničko, evropsko rešenje problema. Uprkos početnom entuzijazmu u prijemu imigranata i Nemačka je vremenom pooštrila svoju politiku. I ona je, kao i većina drugih država članica EU, usvojila stroža pravila za azil,²⁰ a uvela je i kontrolu na granicama. Otvorenost prema imigrantima pokazala je i Švedska, koja je primila najviše tražilaca azila po glavi stanovnika u odnosu na bilo koju drugu državu u Evropi.²¹

Za razliku od zemalja koje su se pokazale otvorena prema izbeglicama nehuman postupak pokazala je Mađarska koje je prva odlučila da podiže bodljikave žice i visoke žičane mreže prema susednim državama u nameri da spreči ilegalni prelazak izbeglica i migranata. Taj potez je bio kako populistička mera Viktora Orbana koja je usmerena ka dobijanju glasova ekstremne desnice na izborima tako i konkretan dokaz njegovih dotadašnjih izjava i postupaka u duhu euroskeptičnog nacionalizma i beskompromisne borbe za odbranu nacionalnog suvereniteta Mađarske.²² Negativan stav prema izbeglicama zauzele su Slovačka, Češka i Poljska. Treba imati na umu da otpor nije bio izazvan brojčanom snagom imigranata koji su se namerili u ove države, već imaginarnim strahom od njihove drugosti, koja se se percipira kroz drugačiju veroispovest i kulturološki model koji se sa njom povezuje. U tom smislu je indikativna izjava mađarskog premijera Orbana da je evropska hrišćanska baština u opasnosti jer su imigranti većinom muslimani.²³ Slične izjave mogle su se čuti i od zvaničnika drugih država: predsednik Češke je podržao prijem imigranata iz Ukrajine, koji su vredni i radni i kulturološki bliski Česima, za razliku od imigranata iz severne Afrike ili Bliskog istoka; premijerka Poljske je, pak, izrazila spremnost da se pomogne hrišćanskim imigrantima; premijer Slovačke je takođe iskazao bojazan da bi prijem velikog broja imigranata muslimana mogao da promeni prirodu, kulturu i vrednosti države.²⁴ Jak otpor prijemu imigranata u zvaničnoj politici

20 „Germany Tightens Asylum Rules as Merkel Stems Refugee Flow“ <http://www.bloomberg.com/news/articles/2016-02-25/germany-tightens-asylum-rules-as-merkel-seeks-to-stem-refugees> (pristupljeno 05.09.2016).

21 „Sweden expects 190,000 asylum seekers in 2015“, <http://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/sweden-expects-190-000-asylum-seekers-in-2015/> (pristupljeno 03.09.2016).

22 Zanimljiva ocena Orbanove politike može da se pronađe kod Waller Luke, Viktor Orban Hungary The Conservative Subversive, Politico, 9 May 2016.

23 „Refugees threaten Europe’s Christian roots, says Hungary’s Orban“, <http://www.reuters.com/article/us-europe-migrants-orban-idUSKCN0R30J220150903> (pristupljeno 03.09.2016).

24 „Czech president says country ready to accept refugees from Ukraine“, <http://www.unian.info/>

ovih istočnoevropskih država može se tumačiti njihovom izraženom etničkom i verskom homogenošću, nedostatkom imigracijskog iskustva (migracioni tokovi su se odvijali iz ovih država, a ne ka njima) i konačno izraženim društvenim konzervativizmom.²⁵

Međutim, strah u svim delovima Evrope da će dolazak imigranata negativno uticati na nacionalni identitet i ugroziti domicilnu kulturu i sistem vrednosti uklapa se u staru matricu o nekompatibilnosti „hrišćanske i liberalne“ Evrope sa „zaostalim i nazadnim“ Islamom. Ova vrsta predrasuda postala je karakteristična za novi oblik rasizma. On se može nazvati kulturološkim rasizmom, a zasniva se na uverenju da je evropska kultura naprednija od muslimanske i da bi njena otvorenost za muslimanski uticaj neizostavno dovela do degradacije. Prateći ovu ideološku premisu, prihvati i integracija imigranata mogući su jedino ako ovi u potrebnoj meri odbace svoj „kulturni bekgrund“ i prihvate „zapadne vrednosti“.

Osim ove predrasude raširio se i strah da među migrantima ima terorista koji izbeglički talas koriste da se infiltriraju u Evropu. Taj strah bio je logična posledica identifikacije terorizma sa islamom i podozrivosti prema muslimanima kao potencijalnim teroristima, koji su bili karakteristični za period „borbe protiv terorizma“ iniciran pre svega napadima 11. septembra 2001, ali i napadima koji su usledili u Evropi (Španija 2004. i Velika Britanija 2005). Teroristički napadi islamskih fundamentalista i „borba protiv terorizma“ kao odgovor na njih doveli su do toga da se migracije danas posmatraju kroz prizmu nacionalne bezbednosti. U tom smislu bio je indikativan teroristički napad u Parizu novembra 2015, koji je intenzivirao debatu o mogućnosti da teroristi iskoriste izbeglički talas kako bi ušli u Evropu i osnažio glasove onih koji smatraju da prihvatanje imigranata povećava rizik od terorističkih napada.²⁶ Zbog toga su bezbedonosne strukture evropskih zemalja pristupile analizi sledećih rizika i pretnji za bezbednost: pljačke, nemiri i ispoljavanje nezadovoljstva, organizovani kriminal, trgovina

world/1093731-czech-president-says-country-ready-to-accept-refugees-from-ukraine.html; „Poland favours Christian refugees from Syria“, <https://www.ft.com/content/6edfdd30-472a-11e5-b3b2-1672f710807b>; „Slovakia's leader said Islam has 'no place' in his country. Now he's taking a leadership role in the E.U.“, <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2016/06/21/the-next-e-u-president-says-islam-has-no-place-in-his-country/> (pristupljeno 03.09.2016)

25 Vidi „The Syrian Refugee Crisis & The Two Europes“, <http://www.thecritique.com/articles/the-syrian-refugee-crisis-the-two-europes-5/> (pristupljeno 03.09.2016).

26 „Paris attack terrorists used refugee chaos to enter France, says PM Valls“, <http://www.france24.com/en/20151119-paris-attackers-slip-refugee-migrant-crisis-terrorism>; „Passport linked to terrorist complicates Syrian refugee crisis“, <http://edition.cnn.com/2015/11/15/europe/paris-attacks-passports/>; „After Terrorist Attacks, Support in France for Refugees Fades“, <http://www.voanews.com/a/after-terrorist-attacks-support-in-france-for-refugees-fades/3077233.html> (pristupljeno 04.09.2016).

ljudima, ekonomska i socijalna pretnja nacionalnoj bezbednosti, intenziviranje desničarskih, ekstremističkih i terorističkih grupa. Svuda u Evropskoj Uniji gde je zabeležen veliki dolazak izbeglica zabeležen je bio i porast kriminalnih radnji.²⁷

Nisu samo među migrantima i izbeglicama prisutni oni koji svojim kriminalnim radnjama bacaju ljagu na sve ljude koji traže utočište u Evropi. Name, porast broja izbeglica u Evropskoj Uniji doveo je do jačanja desničarskih pokreta. Oni stvaraju dodatnu prepreku u prevazilaženju rasnih, etničkih, jezičkih i drugih kulturnih razlika, čime je otežana integracija izbeglica u društvo. U javnosti šire neproverene i netačne informacije o migrantskoj krizi. Zarad podizanja broja svojih pristalica oni insistiraju na informacijama da migranti dolaze isključivo u Evropu, da se ne zadržavaju u drugim zemljama, da prete evropskoj ekonomskoj, nacionalnoj, verskoj i političkoj stabilnosti. Tako se razvijaju tri osnovna straha koja utiču na otpor prema prijemu imigranata: strah od terorizma, strah od promene nacionalnog identiteta i strah od ekonomske destabilizacije.

Još jedan znak da je Evropa odlučila da počne da se zatvara u sebe u vreme migrantske krize je najava vodećih političara tri evropske dominantne države da je multikulturalizam propao. Budući da je ideja multikulturalizma bila jedna od ideja vodilja u vreme kada su se granice Evrope najviše širile, očito je proglašenje početka kraja ovog koncepta označilo buđenje evropske politike koja bi u budućnosti mogla da postane zatvorena prema migracijama iz Trećeg sveta. Ključna u tom pogledu bila je izjava nemačke kancelarke Merkel iz 2010. godine da je „multikulti“ propao.²⁸ Slične izjave su kasnije dali i britanski premijer Dejvid Kameron i francuski predsednik Nikola Sarkozy.²⁹ Ove tri „presude“ multikulturalizmu kreirale su novi javni diskurs u kome dominira stav da je multikulturalizam neuspešan i stoga nepoželjan koncept. Ovakav stav i ranije je postojao, ali je bio svojstven ekstremno desničarskim partijama. Međutim,

27 Tokom novogodišnje noći 2015 na 2016.godinu nemačka policija je zabeležila stotine seksualnih napada, najmanje pet silovanja, te brojnih krađa koju su izvršile izbeglice i migranti. Najveći broj napada dsio se u centru Kelna, a slični incidenti bili su prijavljeni i u drugim nemačkim gradovima: Hamburgu, Frankfurtu, Dortmundu, Dizeldorfu, Štuttgartu. Više o tome u Andrea Beckmann, Übergriff auf Frauen in Silvesternacht: Weitere mutmaßliche Opfer in Stuttgart” [Attacks on women New Year’s Eve: More alleged victims in Stuttgart], Stuttgarter Nachrichten. Archived from the original on 27 January 2016. Retrieved 5 January 2016.

28 „Merkel erklärt Multikulti für gescheitert“; <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/integration-merkel-erklaert-multikulti-fuer-gescheitert-a-723532.html>. (pristupljeno 06.09.2016).

29 „State multikulturalism has failed, says David Cameron“, <http://www.bbc.com/news/uk-politics-12371994>; „Nicolas Sarkozy declares multiculturalism has failed“, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/8317497/Nicolas-Sarkozy-declares-multiculturalism-had-failed.html> (pristupljeno 06.09.2016).

kroz izjave tri značajne političke figure, kritika multikulturalizma postaje deo političkog mejnstrima i na neki način paradigma za odnos prema raznolikosti.

Suočavanje izbeglica i migranata sa novim identitetom

Sve do sada izneseno predstavlja probleme vezane za zemlje domaćine po dolasku izbeglica i migranata u Evropu. Međutim, treba postaviti pitanje šta je sa društvenom, kulturom, ekonomskom i političkom sigurnosti izbeglica u zemljama domaćinima. Za sada naučnici na Zapadu uglavnom ne iznose takve analize. To se najvećim delom dešava zbog toga što zemlje domaćini se prvenstveno koncentrišu na ulaganje napora da smeste izbeglice i migrante i da počnu sa procesom integracije u društvo. U takvoj situaciji ne pominju se mnogo teme vezane za činjenicu da su izbeglice i migranti izloženi ubrzanom gubitku sopstvenog nacionalnog, verskog i kulturnog identiteta. To je počelo da se dešava sa odbacivanjem multikulturalnog koncepta, koji, istini za volju, nikada i nije uspeo u Nemačkoj i Francuskoj, već je rezultate pokazao prvenstveno u Švedskoj. Proces odbacivanja koji je usledio nakon političke proklamacije da je multikulturalizam propao imao je značajnog uticaja na promenu politike prema imigrantima. Promena se ogleda u pomeranju težišta sa multikulturalizma na građansku integraciju, koja postaje dominantan model za upravljanje etničkim razlikama. Model građanske integracije ističe važnost potpunije integracije imigranata u šire društvo. Integracija počiva na četiri temeljna principa.³⁰ Prvi je zaposlenost, drugi poštovanje osnovnih liberalno-demokratskih vrednosti, treći je osnovno znanje jezika, istorije i institucija primajućeg društva, a četvrti antidiskriminacioni zakoni i politike.³¹ U tom smislu postalo je očito da su se migrantima i izbeglicama poželjne zemlje okrenule ka integracionoj politici koja nije primarno usmerena na priznavanje i očuvanje različitosti imigrantskih kultura, već na prilagođavanje većinskoj kulturi. Ako se evropske zemlje domaćini čvrsto vežu za integraciju verovatno je da će, osim što je odliv mladih iz matičnih zemalja ogroman, doći do njihovog stapanja u novi kulturni milje. Na taj način bi Evropa koja ima negativan trend rasta stanovništva mogla da pronade novi izvor ne samo većeg broja stanovnika već i podmlađeno stanovništvo.

Jedan od najočitijih primera dekonstrukcije nacionalnog identiteta migranata i izbeglica pruža gašenje ili nevidljivost književnog rada mnogobrojnih pisaca iz ugroženih zemalja. Na primer, znatan broj pisaca i umetnika iz Sirije je gotovo

30 K. Banting, W. Kymlicka, „Is there really a retreat from multiculturalism policies? New evidence from the multicultural policy index“, *Comparative European Politics*, 5/2013, p. 586.

31 *Ibid.*, p. 587.

ugasnuo bilo da su ostali u ratom zahvaćenoj otadžbini bilo da su sklonište pokušali da pronađu u inostranstvu. Sa ratom u Siriji odvija se gašenje žanra sirijskog istorijskog romana. Njega je predvodio Nabil Sulejman. Osim njega treba spomenuti Favaz Hadad, Kiri al-Dahabija i Nihad Sirisa. Oni su u stvari sjajni kritičari sadašnjosti, koju izražavaju kroz prošlost. Za kritiku sadašnjosti, koristi se još i sirijska narodna pripovetka. Ona je kao subgenre istorijske fikcije. Prožeta je magičnog realizmom. Međutim, sa ratom u Siriji ova pripovetka je gotovo zamrla u otadžbini. Ipak, ona nastavlja da živi u inostranstvu. Salim Barakat, sirijski emigrant koji živi u Švedskoj je jedan od vodećih ljudi tog žanra. Pa ipak, mnogobrojni intelektualci izbeglice iz Sirije još nisu u dovoljnoj meri progovorili na Zapadu i njihov doprinos književnosti tek se očekuje. Zbog toga neophodno je sagledati probleme intelektualaca koji su primorani da se otisnu u emigraciju. Osim svuda prisutnih egzistencijalnih pitanja koji se uvek vezuju za problem emigracije, pisci i umetnici suočavaju se i sa posebnim i specifičnim problemima vezanim za svoju oblast delovanja. Neki od tih problema su pitanje jezika, pitanje (ne)mogućnosti afirmacije, pitanje stepena multikulturalnosti nove sredine. Da li je intelektualcima teže ili lakše nego ostalim imigrantima, da li postoji poseban korpus poteškoća na koje nailaze, da li je moguće utvrditi opšti obrazac njihovog (ne)uklapanja u novu sredinu – sve su to teme koje je neophodno otvoriti ako je Evropa spremna da ih prihvati.

Umesto zaključka predlozi za rešavanje krize

Veliki broj migranata pored političkih i bezbednosnih izazova pred Evropu postavlja i izazove koji se ogledaju u ekonomskoj, kulturološkoj kao i u društvenoj sferi. Zbog toga države domaćini trebaju da daju odgovore na krizu kroz nekoliko sledećih slegmenata:

Politički i bezbednosni izazovi - Kada je o njima reč trebale bi zemlje domaćini da povedu odgovornu spoljnu politiku koja bi aktivnim uključivanjem u krize zemalja iz kojih potiči izbeglice i migranti omogućila da prevaziđu nastale probleme. Osim toga, zemlje domaćini kao i tranzitne zemlje trebale bi da pruže odgovor bezbednosnim izazovima, zbog potencijalnog porasta kriminaliteta, ekstremizma i terorizma. Neophodno bi bilo da se sprovede preventivne mere registracije migranata prilikom ulaska u svaku zemlju. Tu bi se od svih država tranzita ali konačno i od države domaćina očekivalo da identifikuje sve one koji bi mogli da predstavljaju opasnost po bezbednost.³² Na taj način bi mogla da se formira jedinstvena baza podataka. Da bi se prekinuo lanac masovnog

32 Joko Dragojlović, Milovan Jovanović, Migrantska kriza – bezbednosni izazovi, rizici i pretnje, Kultura polisa, br.30, 2016, str.69.

šverca ljudi u Evropu bilo bi dobro da se uvedu humanitarne vize.³³ Njihovim uvođenjem bi se veći broj tragedija na Mediteranu mogao izbeći. Na taj način bi se zadao ozbiljan udarac lancu šverca ljudi. Izdavanje humanitarnih viza bi moglo pozitivno da se odrazi na legalne tokove novca.

Ekonomski izazovi - Kada je reč o tome kako da se radi na smanjenju broja dolazaka ekonomskih migranata u Evropu treba prvenstveno raditi na tome da se u značajnoj meri smanji jaz između bogatih i siromašnih zemalja. Treba da se obezbedi adekvatna finansijska međunarodna pomoć zemljama domaćinima izbeglica. Ona bi trebal da se ogleda u širokom spektru oblasti, pretežno u finansijskoj pomoći od strane IPA fondova, MMF, i Evropske banke za razvoj.

Društveni izazovi - Evropske države bi trebale da uspostave kombinaciju građanske integracije sa merama multikulturalne politike. Odgovorni političari bi trebali da uklope oba koncepta u celovitu i uravnoteženu politiku integracije. Važan preduslov za to je da koncept građanske integracije nije krut (zasniva se na obaveznosti, teži asimilaciji i prebacuje troškove integracije i odgovornost za njen uspeh isključivo na imigrante), već da je fleksibilan (zasniva se na dobrovoljnosti, uvažava pluralizam i omogućava podelu troškova i odgovornosti između imigranata i države).³⁴ Ovaj proces bi trebalo sprovesti i zbog poštivanja identiteta izbeglih i migranata koji bi trebali da predstavljaju u Evropi izvor usporavanja negativnih demografskih procesa. Sa tog aspekta, migrantska kriza može doneti nove šanse za demografsku budućnost evropskog stanovništva, jer je najveći broj tražioca azila stanovništvo do 35 godina starosti, mlado, stanovništvo u reproduktivnom periodu i radno sposobno stanovništvo.

33 John C. Torpey, *The Invention of the Passport : Surveillance, Citizenship, and the State*, Cambridge, New York, 2000.

34 Lj. Đorđević, nd, str.20.

Prof dr Ivana Blešić

Prof dr Tatjana Pivac

STAVOVI IZBEGLICA SA BLISKOG ISTOKA O SRBIJI KAO ZEMLJI NA PUTU KA ZAPADNOJ I SEVERNOJ EVROPI

Apstrakt: Krajem 2010. godine nizom protesta u islamskim zemljama Severne Afrike i Bliskog Istoka otpočelo je Arapsko proleće. Libija, Egipat i Sirija prošle su kroz niz događaja koji su ostavili trajne posledice po ekonomiju i politiku ovih zemalja. Izbeglice iz Sirije su danas najveća izbeglička populacija. Potrebu za humanitarnom pomoći ima oko 13,5 miliona Sirijaca, od čega je 6,5 miliona raseljeno, 4,6 miliona se nalazi u teško pristupačnim područjima, uključujući preko 480 hiljada koji se nalaze pod opsadom. Ukupan broj Sirijaca koji su tražili azil u Evropi od aprila 2011. do maja 2016. je 1,066,844¹. Republika Srbija je jedna od zemalja na „balkanskoj ruti” kojom izbeglice sa Bliskog Istoka migriraju u zemlje Zapadne i Severne Evrope. Cilj istraživanja je ispitivanje stavova izbeglica o Srbiji, odnosno pomoći koja im je pružena tokom njihovog tranzita i boravka. Za potrebe rada sprovedeno je anketno istraživanje u izbegličkom kampu u Subotici. Dobijeni rezultati istraživanja ukazuju na postojanje statistički značajne razlike u stavovima ispitanika u odnosu na matičnu zemlju, pol i starost.

Ključne reči: izbeglice, Bliski Istok, stavovi, Srbija

Uvod

Savremeno društvo odlikuje povećanje obima i kompleksnosti migracija. Prema proceni Ujedinjenih nacija u svetu je 2013. bilo 232 miliona međunarodnih migranata. Posledica migracija je delovanje političkih, ekonomskih, socijalnih i drugih faktora. Krajem 2012. godine broj prisilnih migranata je prema podacima dobijenim od vlada, nevladinih organizacija i agencija UN, iznosio više od 45 miliona. Od ovog broja je 15,4 miliona izbeglica, 937,000 tražilaca azila i 28,8 miliona interno raseljenih lica.

Prisilne migracije se pretežno smatraju ekvivalentom nedobrovoljnim migracijama s obzirom na najčešće uzroke njihovog nastanka (građanski ratovi, etnički sukobi, kršenje ljudskih prava, elementarne nepogode). One rezultiraju pojavom izbeglica, azilanata i interno raseljenih lica, te su u skladu sa prostorno-vremen- skim odrednicama migracionih tipologija, prisilne migracije najčešće međuna-

1 ^{*}<http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>

rodne². Hajn ističe da je osnovna razlika između izbeglica i migranata u odnosu države prema izbeglicama, jer izbeglice uživaju specijalan status u sistemu socijalne zaštite³. Kategorizacija migranata na izbeglice, interno raseljena lica i drugo, proizvod je međunarodnog izbegličkog režima te je u praksi teško primenljiva⁴. U savremenom svetu sve je teže utvrditi razliku između ekonomskih migranata i izbeglica. S obzirom na stroge kriterijume za prijem migranata od strane razvijenih zemalja potpisnica Konvencije UN o izbeglim licima, mnogi migranti iz siromašnijih zemalja pokušavaju putem zahteva za azil da se nastane u njima.

Sukobi koji se odvijaju u oslabljenim državama severne Afrike, Bliskog istoka i centralne Azije (Libija, Sirija, severni Irak, Avganistan), primorali su milione ljudi da napuste svoje zemlje. Svedoci smo masovne i složene migracije duž „balkanske rute“ i preko Mediterana. Među ovim ljudima se nalaze izbeglice koje beže iz ratom razorene Sirije i severnog Iraka, ali i ekonomski migranti. Iz Sirije, iz koje je najveći broj izbeglica koji prolaze „balkanskom rutom“, u razdoblju od 2011. do maja 2016, ukupno je izbeglo više od četiri miliona ljudi. Prema podacima UNHCR-a, 2,2 miliona Sirijaca nalazi se u Egiptu, Iraku, Jordanu i Libanu, 1,8 miliona ih je u Turskoj, dok ih je 24 hiljade u Libiji. Čak 47% izbeglica iz Sirije azil je zatražilo u Nemačkoj i Švedskoj, 33% u Srbiji, Mađarskoj, Austriji, Bugarskoj i Holandiji, a 20% u ostalim zemljama. Usled građanskog rata u Siriji koji se već godinama vodi između pobunjeničkih snaga i snaga odanih predsedniku Sirije Bašar Al-Asada i njegove vladajuće stranke BAAS, u Siriji je došlo do totalnog ekonomskog kraha, a samim tim i do velikog porasta siromaštva. Pored toga, migracije stanovnika često su praćene brojnim rizicima. Prema podacima Međunarodne organizacije za migracije (IOM), do sredine 2015. preko 3,100 ljudi je umrlo na putu ka Evropi. Najveći broj život je izgubio u vodama Mediterana. Takođe, postoje podaci o sve češćoj pojavi trgovinom ljudima čije su žrtve uglavnom deca i žene.⁵

2 Vesna Lukić, Dve decenije izbeglištva u Srbiji, Republički zavod za statistiku, Beograd, 2015

3 Jeremy Hein, Refugees, Immigrants, and the State, Annual Review of Sociology, 19 (1), 1993, pp.43-59

4 Giulia Scalettaris, Refugee studies and the international refugee regime: a reflection on a desirable separation, Refugee Survey Quarterly, 26(3), 2007, pp. 36-50

5 Nick Squires, More Than 5,000 Migrant Children “Disappear” in Italy after Crossing the Mediterranean, The Telegraph, 25 June, 2015

Građanski rat u Siriji

Mirni protesti u Siriji otpočeli su sredinom marta 2011. godine, ali su ubrzo zbog intervencije vlasti prerasli u nasilne demonstracije, koje su uvukle zemlju u dalje sukobe. Problemi koji su izazvali demonstracije bili su zajednički za sve zemlje obuhvaćene talasom Arapskog proleća. Protivljenje vlasti da uđe u bilo kakve reforme i njen snažan odgovor na demonstracije samo su ojačali volju opozicije da uđe u ozbiljniji sukob sa Asadovim režimom. Jedna od prvih ovakvih organizacija bila je Vojska slobodne Sirije (Free Syrian Army, FSA), koja je dejstvovala u vojnim akcijama protiv državnih snaga. Prvi nagoveštaji humanitarne krize krenuli su još 2011-2012. godine, kada su Ujedinjene nacije podnele izveštaj o upotrebi artiljerijskog naoružanja od strane režima protiv civila⁶. Aktualna vlast u Siriji se nije zaustavila na ovome. Naprotiv, krenule su ozbiljnije akcije koje su u narednom periodu izazvale još veća stradanja. U ovoj pobuni „nenaoružani“ demonstranti to jest civili su pružili oružani otpor što je dovelo do povećanja broja žrtava na obe strane iako je zbog neuporedivo bolje naoružanosti sirijske vojske odnos ubijenih vojnika nasuprot „civila“ oko jedan na prema šest⁷.

Organizacija Human Rights Watch je objavila dokaze koji jasno govore o lancu komande i načinu izvršavanja zločina nad civilima, uključujući masovno ubijanje. Akcenat u svim izveštajima bio je stavljen na hemijsko naoružanje koje je vlast navodno koristila protiv građana, te su brojne humanitarne organizacije zahtevale hitnu akciju u sprečavanju njihove dalje upotrebe. Dogovor je postignut tek 2013. godine, kada je režim odlučio da pristupi predaji hemijskog naoružanja i njegovog uništavanja. Međutim, agresija je nastavljena upotrebom konvencionalnog oružja, što je dovelo do dalje eskalacije sukoba. Odgovor na humanitarnu krizu u Siriji od strane Evropske unije bio je ozbiljniji, ali nije vodio ka konkretnim akcijama koje bi mogle da pomognu u zaštiti ljudskih prava. Uvođenje ekonomskih sankcija, kao i zabrana viza pripadnicima sirijskog režima, samo je pogoršalo situaciju u zemlji zbog čega je Unija modifikovala svoje sankcije, u cilju pružanja neophodne pomoći ugroženom stanovništvu u zemlji. Statistički izveštaj iz decembra 2013. godine, koji je sačinila organizacija Human Care Syria, pokazuje da je pomoć potrebna za 6,8 miliona ljudi, 4,25 miliona je interno raseljenih lica, a oko 2,15 miliona je broj registrovanih izbeglica i onih koji čekaju na registraciju⁸.

6 <http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/crises/crisis-in-syria>

7 http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/from_our_own_correspondent/9470481.stm.

8 <http://skrip.org.rs/sirija-humanitarna-kriza/?print=pdf>

Prema podacima nevladine organizacije Sirijski centar za istraživanje politika, broj direktnih i indirektnih žrtava rata u Siriji iznosi čak 470,000. Od početka rata, život je izgubilo 11% ukupne predratne populacije, a životni vek je smanjen sa 70 u 2010. godini na 55,4 godine u 2015. godini. Najveći broj osoba kojima je hitno potrebna pomoć nalazi se u Alepu, Hasaki i Raki, gradovima u kojima se odvijaju najveće borbe. Humanitarne organizacije procenjuju da se najmanje pola miliona ljudi nalazi u okupiranim zonama, bez pristupa hrani i vodi, a zbog ratnih dejstava drastično je smanjen prostor u okviru kojeg ove organizacije mogu da dostave neophodnu pomoć ugroženom stanovništvu. Prema podacima Ujedinjenih nacija, 17,9 miliona ljudi i dalje se nalazi u razorenoj Siriji, u uslovima hiperinflacije, nezaposlenosti i nedostatka osnovnih životnih namirnica, a 70% stanovništva živi u ekstremnom siromaštvu⁹.

Humanitarna situacija je nastavila da se pogoršava sa pojačanim borbama, visokim nivoom nasilja i kršenjem ljudskih prava, čime je isporuka humanitarne pomoći, naročito u severnoj Siriji, znatno otežana.

Srbija kao tranzitna zemlja

Srbija je glavni koridor za migrante koji putuju iz Makedonije i Bugarske u Hrvatsku. Do zatvaranja mađarske granice, sredinom jula 2015, azilanti su iz Srbije išli preko Mađarske. Od 1. januara do 30. novembra 2015. registrovano je preko 485,000 ljudi (17% žena i 31% dece) koji su tražili azil u Srbiji. Od granice sa Makedonijom azilanti su dolzili do Miratovca, prvog punkta za proveru, nakon čega su prevoženi do Preševa gde su se registrovali i prijavljivali za privremeni azil (do 12 časova). Sa privremenim azilom izbeglice putuju dalje prema Hrvatskoj gde prolaze kroz granični prelaz u Šidu ili Berkasovo. Izbeglice u Srbiju ulaze i preko Bugarske, kod Dimitrovgrada, gde mogu da se registruju u lokalnoj policijskoj stanici. Od Dimitrovgrada azilanti stižu do Beograda gde mogu provesti nekoliko sati ili dana pre ulaska u drugi autobus za Hrvatsku¹⁰. U 2016. godini bilo je 94,269 osoba koje su koristile balkansku rutu kroz Srbiju dolazeći iz Grčke. Oko 85% osoba dolaze iz zemalja koje su u svetu vodeće po pitanju broja izbeglica. Na teritoriji Srbije postoji 5 centara za azilante, u Bogovađi, Banji Koviljači, Krnjači, Sjenici i Tutinu. Ovi centri mogu da prime ukupno 920 ljudi¹¹.

9 <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>.

10 Europe and Central Asia regional office UN Women, Gender assessment of the refugee and migration crisis in Serbia and FYR Macedonia, UN Women, Istanbul, 2016

11 <https://drc.dk/media/2449698/af-serbia-mne-feb-2016-serb-njith-aip.pdf>

Polovina 2015. godine uzima se kao prelomni momenat u kom Republika Srbija počinje da beleži pojačane aktivnosti na granicama (januar 2,425; februar 2,537; mart 3,761; april 4,425; maj 9,034; jun 15,209; jul 29,037; avgust 37,463; septembar 51,048; oktobar 180,307; novembar 149,923; decembar 92,826)¹². Usled izmena u politici registrovanja migranata koji ulaze u Srbiju, tendencija opadanja broja izdatih potvrda o izraženoj nameri, koja je zabeležena počev od novembra, nastavljena je i u prvim mesecima 2016. godine.

Među migrantima najviše je bilo osoba koje su došle iz ratom zahvaćenih područja, odnosno iz Sirije, Iraka i Avganistana, s tim da je zabeležen i značajan broj osoba iz Irana, Pakistana, Libana, Bangladeša i Maroka. Najzastupljeniji su bili državljani Sirije – 301,533, zatim državljani Avganistana – 160,831 i državljani Iraka – 76,003, čiji je priliv zapravo posebno bio povećan u poslednjim mesecima 2015. godine. U 2015. ukupan broj izdatih potvrda o izraženoj nameri iznosio je 577,995¹³.

Kao hitnu reakciju, na narastajući problem priliva migranata i izbeglica Vlada Republike Srbije, međunarodne i nevladine organizacije, na ulaznim i izlaznim tačkama na granici, organizovale su pružanje humanitarne pomoći. Dodatno, kao jedna od prvih mera, ustanovljena je i procedura registracije na ulaznim tačkama i izdavanja dokumenata za slobodno kretanje kroz teritoriju Republike Srbije. Usled odsustva adekvatnijeg mehanizma sa uporištem u propisima, postupak evidentiranja lica vršen je shodno odredbama Zakona o azilu. Pored postojećih centara za azil, sa povećanjem broja migranata otvoreni su i novi objekti sa funkcijom smeštaja i prihvata migranata i izbeglica, tzv. Prihvatno-tranzitni centri: u Preševu, uključujući i punkt za urgentni prihvrat u Miratovcu, Kanjiži (aktivan do 15. septembra), Subotici, Šidu (kod železničke stanice, tzv. „siva kuća”, Adaševci i Principovac) i u Dimitrovgradu. Određene su i potencijalne lokacije za otvaranje dodatnih centara u slučaju povećanja broja migranata i izbeglica, koji prevazilazi raspoložive smeštajne kapacitete. Takođe, Beograd je dugo vremena bio značajna tačka na mapi kretanja, iako formalno nikad nije ustanovljen prihvatni centar, uprkos činjenici da je do septembra 2015. godine beleženo prisustvo od 100 do 1,000 migranta i izbeglica na dnevnom nivou koji su boravili na otvorenom¹⁴.

12 UNHCR Serbia: <http://www.unhcr.rs/en/resources/statistics/asylum.html>

13 <http://data.unhcr.org/mediterranean/documents.php?page=4&view=grid>

14 <http://grupa484.org.rs/wp-content/uploads/2016/07/web-Izazovi-migrantsko-izbegli%C4%8Dke-krize.pdf>

Metodologija i opis istraživanja

Anketni upitnik korišćenjen u istraživanju formiran je na osnovu pregleda malog broja naučnih i stručnih radova na temu najnovije migrantske krize u Evropi, kao i velikog broja Internet izvora. Upitnik se sastoji iz tri dela. Prvi deo obuhvata šest socio-demografskih pitanja. U drugom delu ispitanici su svoje stavove o uslovima boravka i tranzitu kroz Srbiju (10 pitanja) iskazivali zaokruživanjem jedne od ocena na petostepenoj Likertovoj skali (1-u potpunosti se ne slažem, 2-uglavnom se ne slažem, 3-niti se slažem niti se ne slažem, 4-delimično se slažem, 5-u potpunosti se slažem). Treći deo se sastojao od 11 pitanja zatvorenog tipa (DA/NE) kojima su dobijene generalne informacije o njihovim migracijama (materijalna podrška, upoznatost sa krajnjom destinacijom, strah od gubitka identiteta i sl.). Anketni upitnik je preveden na arapski jezik.

Pristup izbeglicama u cilju dobijanja reprezentativnog uzorka bio je moguć u jednom od izbegličkih kampova. Da bi dobili dozvolu za ulazak u kamp, autori su kontaktirali Komeserijat za izbeglice i migracije Republike Srbije. Nakon dobijene dozvole istraživanje je sprovedeno 12.08.2016. u izbegličkom kampu nedaleko od Subotice. Tog dana je u izbegličkom kampu bilo registrovano 507 izbeglih lica: 153 iz Iraka, 116 iz Avganistana, 95 iz Pakistana, 53 iz Sirije, 25 iz Maroka, 16 iz Irana, 9 iz Libije i 40 iz ostalih zemalja (Bangladeš, Alžir, Palestina, Tunis, Eritreja, Egipat, Šri Lanka i Jemen). U kampu se nalazilo 226 muškaraca, 85 žena i 196 dece. Dobijen je uzorak od 56 ispitanika što je 11,04% od ukupnog broja izbeglica na dan anketiranja. Veličina uzorka je uslovljena strukturom izbeglica u kampu, odnosno poznavanjem arapskog jezika. Autori su anketne upitnike distribuirali direktno izbeglicama uz pomoć prevodioca arapskog jezika.

Podaci prikupljeni anketiranjem izbeglica uneti su u SPSS bazu podataka i sve dalje analize sprovedene su pomoću statističkog paketa za društvene nauke SPSS (Statistical Package for Social Science), verzija 17.0.

Rezultati istraživanja

Opis uzorka

U uzorku dobijenom anketnim istraživanjem učestvovalo je znatno više osoba muškog pola (78,6%). U odnosu na matičnu zemlju najviše je bilo ispitanika iz Sirije (46,4%), zatim slede ispitanici iz Iraka (32,1%), Irana (17,9%) i Palestine (3,6%). Čak 75% ispitanika pripada starosnoj grupi od 21 do 40 godina. U uzorku dominiraju studenti (37,5%), a po obrazovnoj strukturi najviše ih je sa završenom srednjom školom (51,8%). Krajnje odredište većine migranata (66,1%) je Nemačka.

STAVOVI IZBEGLICA SA BLISKOG ISTOKA O SRBIJI
 KAO ZEMLJI NA PUTU KA ZAPADNOJ I SEVERNOJ EVROPI

Tabela 1. Socio-demografske karakteristike (n = 56)

Varijable	Uzorak	%
Zemlja iz koje dolaze		
Sirija	26	46,4
Irak	18	32,1
Iran	10	17,9
Palestina	2	3,6
Zemlja u koju idu		
Nemačka	37	66,1
Austrija	9	16,1
Holandija	10	17,9
Starost		
≤ 20	8	14,3
21 - 30	29	51,8
31 - 40	13	23,2
41 - 50	6	10,7
Pol		
Muški	44	78,6
Ženski	12	21,4
Obrazovanje		
Osnovna škola	4	7,1
Srednja škola	29	51,8
Visoka škola	19	33,9
Magistarske i master studije	4	7,1
Zanimanje u matičnoj zemlji		
Učenik	7	12,5
Student	21	37,5
Zaposlen	19	33,9
Penzioner	4	7,1
Nezaposlen	5	8,9

Deskriptivna statistička analiza

Na osnovu rezultata deskriptivne statistike može se zaključiti da je stav ispitanika prema Srbiji i njenoj politici prema izbeglim licima generalno pozitivan. Najvišu aritmetičku sredinu ima pitanje vezano za gostoljubivost Srba (4,6250).

Ispitanici smatraju da je Srbija bezbedna zemlja u kojoj se osećaju sigurno (4,4107), odnosno, da im je omogućen nesmetan prolaz (4,3393). Dobijena je visoka ocena vezana za empatiju srpskog naroda, pre svega osoba zaposlenih u prihvatnim centrima i kampovima sa kojima su migranti najviše u kontaktu, i njihova spremnost da pomognu ljudima u nevolji (4,3929). U gostoprимljiv i prijateljski odnos zaposlenih lica u kampu kod Subotice uverili su se i autori rada tokom sprovođenja istraživanja. Najnižu ocenu dobilo je pitanje vezano za uređenost kampova (2,5179). Prosečni skorovi za higijenu, snabdevanje hranom, pićem i odećom kao i organizaciju medicinske pomoći prelaze ocenu 3, iz čega se može zaključiti da su migranti ovim uslovima relativno zadovoljni. Iz razgovora sa upravnikom kampa, g-dinom Sinišom Marković, došlo se do saznanja da su materijalna sredstva namenjena pomoći izbeglicama izuzetno mala, tako da su, u odnosu na tu činjenicu, percepcije ispitanika veoma dobre.

Vrednosti standardne devijacije kretale su se od 0,75227 do 1,37499. Kod šest od deset pitanja standardna devijacija prelazi vrednost 1.

Tabela 2. Deskriptivna statistika za stavove migranata prema Srbiji

	Aritmetička sredina	Standardna devijacija
Srbija je sigurna i bezbedna zemlja.	4,4107	,78107
Imao/la sam adekvatne higijenske uslove tokom boravka u Srbiji.	3,1250	1,26581
Srbi su gostoljubiv narod.	4,6250	,75227
Srbija je skupa zemlja.	4,3214	,89660
Srbija je lepa zemlja.	4,3214	1,16162
Srbi su bili spremni da pomognu ljudima u nevolji.	4,3929	1,18596
Izbeglički kampovi u Srbiji su adekvatno uređeni.	2,5179	1,02675
Organizacija pomoći izbeglim licima u Srbiji je dobra (snabdevanje hranom, pićem i odećom).	3,2321	1,37499
Organizacija medicinske pomoći izbeglim licima u Srbiji je dobra.	3,8750	1,33570
Srbija je obezbedila nesmetan prolaz kroz zemlju.	4,3393	1,29722

Rezultati T testa za nezavisne uzorke

T-test za nezavisne uzorke koristi se za poređenje srednjih vrednosti rezultata i određivanje statističke značajnosti njihovih razlika¹⁵. Pojam „statistički značajne razlike“ ima u statistici sasvim određen i definisan smisao. Ako tvrdimo da je neka razlika statistički značajna, onda smo utvrdili da ta razlika, bez obzira na njenu veličinu, nije slučajna, već da razlika vrlo verovatno postoji i među populacijama. S druge strane, ako se pokaže da neka razlika nije statistički značajna, drugim rečima znači da razlika koju smo prilikom merenja dobili, može biti i slučajna posledica variranja uzoraka, a da među populacijama, kojima ti uzorci pripadaju, možda i nema nikakve razlike. Prilikom primene statističkih testova, uglavnom se koristi nivo značajnosti od $p \leq 0,05$, odnosno, verovatnoća da je postavljena hipoteza pogrešna je manja od 5%, ili nivo značajnosti od $p \leq 0,01$, što znači da je verovatnoća greške manja od 1%¹⁶.

Tabela 3. T test u odnosu na pol ispitanika

	Aritmetička sredina		t- vrednost
	muško (n=44)	žensko (n=12)	
Srbija je sigurna i bezbedna zemlja.	4,2500	5,0000	-3,184**
Imao/la sam adekvatne higijenske uslove tokom boravka u Srbiji.	3,4318	2,0000	3,895**
Srbi su gostoljubiv narod.	4,5227	5,0000	-2,001*
Srbija je skupa zemlja.	4,1364	5,0000	-3,196**
Srbija je lepa zemlja.	4,1364	5,0000	-2,378*
Srbi su bili spremni da pomognu ljudima u nevolji.	4,2273	5,0000	-2,059*
Izbeglički kampovi u Srbiji su adekvatno uređeni.	2,6591	2,0000	2,026*
Organizacija pomoći izbeglim licima u Srbiji je dobra (snabdevanje hranom, pićem i odećom).	3,5682	2,0000	3,937**
Organizacija medicinske pomoći izbeglim licima u Srbiji je dobra.	3,8409	4,0000	-,363
Srbija je obezbedila nesmetan prolaz kroz zemlju.	4,1591	5,0000	-2,047*

* $p \leq 0,05$; ** $p \leq 0,01$

Na osnovu rezultata T testa u odnosu na pol ispitanika uočava se statistički značajna razlika u odgovorima kod čak devet od deset pitanja. Žene su pitanjima vezanim za uređenje kampa, higijenu kao i snabdevanje hranom, pićem i odećom dale značajno nižu ocenu, dok su ostale konstatacije ocenile višom ocenom u odnosu na muškarce.

15 Vladimir Turjačanin, Đorđe Čekrlja, Osnovne Statističke metode i tehnike u SPSS-u – Primena SPSS-a u društvenim naukama, Centar za kulturni i socijalni popravak, Banjaluka, 2006

16 Boris Petz, Osnovne statističke metode za nematematičare, SNL, Zagreb, 1981

Rezultati analize varijanse ANOVA

Analiza varijanse je statistička procedura koja omogućava testiranje razlike između nekoliko aritmetičkih sredina. Iako bi se testiranje razlike između aritmetičkih sredina moglo obaviti i t-testom, u slučaju postojanja većeg broja grupa, broj poređenja t-testom može biti veliki. S druge strane, povećanjem broja t-testova u nekom istraživanju, povećava se verovatnoća pojavljivanja slučajno značajnih razlika. Ako F-test dokaže da postoje statistički značajne razlike između odgovora ispitanika, za dalje donošenje zaključaka je važno utvrditi između kojih grupa postoje statistički značajne razlike. Na osnovu rezultata F-testa možemo biti sigurni jedino u značajnost razlike između grupe sa najmanjom i grupe sa najvećom aritmetičkom sredinom.¹⁴ Programski paket SPSS nudi više različitih post-hoc testova (LSD, Sidak, Duncan, Bonferroni, Dunnett, Scheffe itd.), odnosno testova za sistematsko smanjivanje rizika od greške do koje može doći povećanjem broja upoređivanja između dve aritmetičke sredine. U ovom istraživanju je korišćen LSD post-hoc test.

Tabela 4. Analiza varijanse ANOVA u odnosu na matičnu zemlju ispitanika

	Aritmetička sredina				F	Post-hoc test
	grupa 1 Sirija (n=26)	grupa 2 Irak (n=18)	grupa 3 Iran (n=10)	grupa 4 Palestina (n=2)		
Srbija je sigurna i bezbedna zemlja.	4,5385	4,3889	4,0000	4,2000	,651	
Imao/la sam adekvatne higijenske uslove tokom boravka u Srbiji.	2,5769	3,3333	4,0000	4,0000	4,381*	1<2,3,4
Srbi su gostoljubiv narod.	4,6154	4,8889	3,0000	4,5000	4,749*	3<1,2,4
Srbija je skupa zemlja.	4,5000	4,0556	4,0000	4,4000	,982	
Srbija je lepa zemlja.	4,4615	4,3889	4,0000	3,9000	,623	
Srbi su bili spremni da pomognu ljudima u nevolji.	4,3077	4,5000	3,0000	4,7000	1,254	
Izbeglički kampovi u Srbiji su adekvatno uređeni.	2,3846	2,6667	4,0000	2,3000	1,900	
Organizacija pomoći izbeglim licima u Srbiji je dobra (snabdevanje hranom, pićem i odećom).	2,4231	3,8333	4,0000	4,1000	7,788*	1<2,3,4
Organizacija medicinske pomoći izbeglim licima u Srbiji je dobra.	3,7692	4,1667	4,0000	3,6000	,474	
Srbija je obezbedila nesmetan prolaz kroz zemlju.	4,3846	4,2222	4,0000	4,5000	,149	

STAVOVI IZBEGLICA SA BLISKOG ISTOKA O SRBIJI
 KAO ZEMLJI NA PUTU KA ZAPADNOJ I SEVERNOJ EVROPI

Statistički značajne razlike u odgovorima ispitanika u odnosu na njihovu matičnu zemlju, dobijene su kod tri pitanja. Značajno niže ocene ispitanika iz Sirije kod pitanja vezanih za higijenske uslove i snabdevanje hranom, pićem i odećom, povezuje se sa činjenicom da je svih 12 anketiranih žena iz Sirije. Ispitanici iz Irana statistički značajno manje ocenjuju gostoljubivost Srba u odnosu na anketirane iz ostalih zemalja.

Tabela 5. Analiza varijanse ANOVA u odnosu na starost ispitanika

	Aritmetička sredina				F	Post-hoc test
	grupa 1 do 20 (n=8)	grupa 2 21-30 (n=29)	grupa 3 31-40 (n=13)	grupa 4 41-50 (n=6)		
Srbija je sigurna i bezbedna zemlja.	4,2500	4,3103	4,4615	5,0000	1,466	
Imao/la sam adekvatne higijenske uslove tokom boravka u Srbiji.	4,2500	3,3448	2,4615	2,0000	6,804**	1>2,3,4 2>3,4
Srbi su gostoljubiv narod.	5,0000	4,3793	4,7692	5,0000	2,549	
Srbija je skupa zemlja.	4,2500	4,3793	3,9231	5,0000	2,192	
Srbija je lepa zemlja.	4,6250	4,1724	4,1538	5,0000	1,121	
Srbi su bili spremni da pomognu ljudima u nevolji.	3,5000	4,4483	4,5385	5,0000	2,269	
Izbeglički kampovi u Srbiji su adekvatno uređeni.	3,5000	2,4828	2,2308	2,0000	3,803*	1>2,3,4
Organizacija pomoći izbeglim licima u Srbiji je dobra (snabdevanje hranom, pićem i odećom).	3,8750	3,3448	3,1538	2,0000	2,447	
Organizacija medicinske pomoći izbeglim licima u Srbiji je dobra.	4,6250	3,5172	4,1538	4,0000	1,818	
Srbija je obezbedila nesmetan prolaz kroz zemlju.	3,5000	4,2414	4,7692	5,0000	2,322	

*p≤0,05; **p≤0,01

Analiza varijanse ANOVA u odnosu na starost ispitanika pokazala je da su mlađe osobe (do 20 godina starosti) zadovoljnije uređenjem kampa i higijenskim uslovima u odnosu na ostarije od 20 godina, odnosno da su po pitanju higijenskih uslova ispitanici mlađi od 30 godina dali značajno više ocene od starijih.

Zaključak

Srbija je u svetskim medijima, posle dužeg vremena provedenog na spisku antagonista svetske pozornice, barem na kratko ponovo postala pozitivac¹⁷. Više je razloga zašto je srpsko društvo pokazalo pozitivan odnos prema izbeglicama i migrantima. Pre svega, postoji istorijski razlog, jer je Srbija već bila suočena sa izbegličkim pitanjima u prošlosti. Potom, postoji politička poruka iza ove situacije, gde sredstva javnog informisanja u Srbiji šalju poruku da su izbeglice samo u tranzitu kroz Srbiju i da neće tu i ostati¹⁸.

Rezultati istraživanja pokazali su da je stav ispitanika prema Srbiji i njenoj politici prema izbeglim licima generalno pozitivan. Ispitanici smatraju da je Srbija bezbedna zemlja u kojoj se osećaju sigurno. Dobijena je visoka ocena vezana za gostoprimstvo i ljubaznost srpskog naroda, pre svega osoba zaposlenih u prihvatnim centrima. Relativno niske prosečne ocene odnose se na higijenu, snabdevanje hranom, pićem i odećom kao i organizaciju medicinske pomoći. Rešenje za unapređenje položaja izbeglica je, pre svega, uspostavljanje bolje koordinacije između svih aktera uključenih u pružanje humanitarne pomoći i uspostavljanje mehanizma kojim bi se koordinirao humanitarni rad organizacija. Takođe, neophodna je intenzivnija i kontinuirana saradnja OCD (organizacija civilnog društva) sa nadležnim institucijama u cilju implementacije programa psihološke podrške i medicinske pomoći. Pored toga, postoji potreba za angažovanjem većeg broja prevodioca arapskog jezika, ali i drugih retkih jezika i dijalekata zemalja iz kojih dolaze izbeglice.

17 <http://pescanik.net/dobar-los-zao>

18 http://www.bfpe.org/njp-content/uploads/2016/04/Brosura-B5-Migrantska-kriza_SRB-1.pdf

Prof dr Tatjana Pivac

Prof dr Ivana Blešić

STAVOVI LOKALNOG STANOVNIŠTVA SRBIJE I HRVARSKO O IZBEGLICAMA IZ SIRIJE

Apstrakt: Sirija se često naziva kolevkom civilizacija, što opravdava činjenica da ima puno toga da ponudi istoriji i obrazovanju civilizovanog čoveka. Strateški je jedinstvena. Mesto je susretanja tri kontinenta - Azije, Afrike i Evrope, ali je i raskrsnica puteva između Kaspijskog jezera, Indijskog okeana, Crnog mora i reke Nil. Geografski položaj je Siriju učinio i raskrsnicom trgovačkih puteva između Mediterana i Istoka. Prirodne granice Sirije nisu išle u prilog sigurnosti zemlje nego su je učinile ranjivom prema mnogim osvajačima i napadačima.

Cilj istraživanja je ispitivanje lokalnog stanovništva iz Republike Srbije i Republike Hrvatske prema izbeglicama, kao i njihovo generalno znanje o Siriji. Istraživanje je sprovedeno elektronskim putem i dobijen je uzorak od 171 ispitanika. Rezultati istraživanja su pokazali da je stav ispitanika ka migrantima iz Sirije generalno pozitivan.

Ključne reči: lokalno stanovništvo, izbeglice, Srbija, Hrvatska, stavovi

Uvod

Sirija je očaravajuća zemlja. Prestonica starih civilizacija, danas predstavlja jednu prijateljsku zemlju na burnom Bliskom istoku. Sirija je država koja se prostire na površini od 185.170 km², a u njoj, prema popisu iz 2007. godine, živi 19 miliona stanovnika. Geografski položaj Sirije je veoma specifičan. Zemlja leži na stecištu tri kontinenta. Svojim kontinentalnim delom ona je najtešnje povezana sa prednjom Azijom, istočne oblasti Sirije graniče se sa sirijskom stepom, severna oblast sa malom Azijom, a njen južni deo preko Palestine dodiruje južni deo Arabijskog poluostrva. Sirija se graniči na severu sa Turskom, na jugu sa Jordanom i Izraelom. Njenu zapadnu granicu čini Liban i Sredozemno more, dok se na istoku graniči sa Irakom. Zauzima istočnu obalu Mediterana i prostire se u obliku trougla¹.

Sve do Prvog svetskog rata, geografski gledano, Sirija je obuhvatala današnju Siriju, Liban, Jordan i Palestinu. Sirija se, danas, može podeliti na nekoliko turističkih regija, sa različitim geografskim odlikama i terenom. Na zapadu se prostire 175 kilometara morske obale, koja je podeljena na dve oblasti - istočnu

1 Timothy Pepper, Rough guide to Syria, Rough Guides, London, 2001

i zapadnu. U istočnom delu priobalja, na granici sa Libanom, nalazi se planinski masiv Istočna planina Liban, sa najvišim vrhom od 2.814 metara nadmorske visine, koji je tokom cele godine prekriven snegom. U zapadnoj oblasti, tj. Zapadna planina Liban, prekrivena je gustim šumama. Reka Orontes protiče između ta dva planinska masiva i stvara plodnu ravnicu, koja se proteže do Homsa, Hame i do visoravni Alepa. Centralni deo Sirije je, u stvari, pustinja Al Ham (al-Cham), u kojoj se nalazi slavna oaza Palmira. Na severu pustinje nalazi se plodni basen, formiran u dolini Eufrata, koji otpočinje u Turskoj. Na jugozapadu, oaza Guta (Gouta) obrazuje širok pojas voćnjaka i farmi, koje okružuju glavni grad - Damask, koji je i sam prepun raznovrsnih stabala i voćaka. Kroz to područje protiče reka Barada, koju su Rimljani nazivali "Zlatna reka". Na jugu Sirije se protežu brda, vulkanske stene, istorijski lokaliteti i bogati vinogradi.

Apsolutna većina stanovništva su Arapi (90,3%), a ostatak su uglavnom Kurdi i Armenci. Po religijskom sastavu 88% su muslimani. Najbrojniji su sunitiski muslimani (74%), šijitskih muslimana ima oko 12%, a hiršćana 9-10%. Većina stanovništva je skoncentrisana oko plodne doline Eufrata kao i na primorju i velikim gradovima u unutrašnjosti. Gradskog stanovništva ima 52%. Najveći grad je Damask sa populacijom većom od 2 miliona stanovnika. Drugi najvažniji grad je Alep sa 2 miliona stanovnika. Treći velegrad je Homs (Hims) sa oko 1,6 miliona ljudi. Najvažnija grad luka je Latakija sa 420.000 ljudi. Prema procenama *World Refugee Survey* 2008. godine u Siriji je do 2008. godine došlo oko 1,9 miliona stanovnika zbog događaja na Bliskom istoku, najviše iz Iraka, čak 1,3 miliona.

Kulturna dobra na teritoriji Sirije su nastala tokom njene duge i burne istorije. Danas se u Siriji pod zaštitom UNESCO-a nalazi 6 lokaliteta, 12 lokaliteta pod visokim stepenom zaštite države koji su i ujedno kandidati za Uneskovu listu i preko 150 zaštićenih objekata širom zemlje².

Sirija je jedna od zemalja koja je svoju budućnost planirala na turizmu. Sirija je u 2009. godini imala oko 4 miliona turista koji su zemlji doneli prihod od oko 3,5 milijarde dolara. Kao rezultat mešavine spomenika drevne istorije, raznovrsnih pejzaža i ljubavnosti današnjih Sirijaca, za turiste, nude se različiti oblici turizma: eko-turizam, seoski, religiozni, kulturni, pustinjanski, kamperski...

Arapsko proleće je imalo značajan uticaj na ekonomske aktivnosti u ovoj oblasti i jedan od najvećih neposrednih efekata je bio oštar pad u turizmu u većini zemalja na Bliskom istoku³. Turizam je u arapskim zemljama zabeležio 15 milijardi \$

2 Rochelle Davis, *Refugees from Syria*, Center for Applied Linguistics, 2014

3 Oliver Masetti, Kevin Korner, Magdalena Forster & Jacob Friedman, *Two years of Arab Spring*. In *Current issues, emerging markets*. Frankfurt am Main: Deutsche Bank, 2014

gubitka kao rezultat Arapskog proleća i gubitak oko 10 miliona turista, prema arapskoj turističkoj organizaciji⁴. U 2013. broj turista je počeo polako da se povećava i to u zemljama južnog Mediterana i u zemljama Zaliva⁵. U Siriji i Libiji turizam je praktično prestao da postoji. U Dubaiju, broj turista se povećao⁶.

Kriza u Siriji

Arapsko proleće je počelo ustancima u Tunisu u decembru 2010. godine, a zatim je izazvan talas političkih nemira širom severne Afrike i na Bliskom istoku. U mnogim zemljama su demonstranti zahtevali veće uključivanje u ekonomski i politički život, bolje upravljanje i jačanje građanskih prava i slobode. U Tunisu, Libiji i Jemenu lideri su svrgnuti; u Siriji je započet građanski rat; u Maroku, Alžiru, Libanu i Jordanu vlade su usvojile reforme i niz mera kao rezultat protesta; i u regionu Persijskog zaliva, u Kuvajtu i Bahreinu, došlo je do velikih protesta^{3,6,7}.

Sirija je zemlja sa srednjim prihodima čija se ekonomija zasniva na poljoprivredi, industriji, proizvodnji ulja, trgovini i turizmu. Ekonomija je suočena sa velikim izazovima tokom poslednjih godina kako je stanovništvo brzo raslo, veliki javni sektor je postao sve manje efikasan, fiskalni deficit se proširio, proizvodnja nafte je počela da opada, a korupcija je postala sve rasprostranjenija. Bes i frustracija na ekonomsku situaciju se smatraju ključnim pokretačima pobune protiv vlade. Uticaj krize na privredu je velik. Teške borbe su oštetile ili uništile ekonomsku infrastrukturu, vojne aktivnosti i nesigurnost su značajno otežali pristup izvorima prihoda, interna distribucija i mreže snabdevanja su poremećene ili prekinute, uništena je kupovna moć stanovništva. Prihod od turizma je nestao. Sve oblasti zemlje su pogođene krizom, iako u različitom stepenu. Tokom sukoba, ekonomija je evoluirala i dovela do alternativnih izvora prihoda. Mnoge porodice se oslanjaju na doznake koje su poslate iz inostranstva, krijumčarenje i siva ekonomija su uzele maha, u nekim oblastima pojedine grupe prerađuju naftu u improvizovanim otvorenim rafinerijama. Pre krize, Sirija je primila veliki broj izbeglica, uključujući 500.000 palestinskih izbeglica i 480.000 iračkih izbe-

4 eTN (ETurboNews). Various dates. (www.eturbonews.com)

5 UNWTO, Tourism highlights (2014 ed.) Retrieved from <http://mkt.unwto.org/publication/unwto-tourism-highlights-2014-edition>

6 Ala Al-Hamarneh, International tourism and political crisis in the Arab world from 9/11 to the "Arab Spring", e-Review of Tourism Research, 10(5/6), 2013

7 Eli Avraham, E. (2015): Destination image repair during crisis: Attracting tourism during the Arab Spring uprisings, Tourism Management 47, 224-232

glica⁸. Tokom sirijske krize podaci potvrđuju ogroman broj izbeglih na teritoriju Turske, Iraka, Egipta i Jordana. Procene o broju raseljenih kreću se od oko milion na početku sukoba, dok najnoviji izveštaji govore o čak sedam miliona prinudno raseljenih lica.

Pored ljudskih žrtava, ogromna šteta je načinjena kulturnoj baštini, veliki broj spomenika i arheoloških nalazišta je uništen ili opljačkan. Posle gotovo šest godina oštrog sukoba u zemlji, više miliona izbeglica i razorene države, najveći pomak je načinjen u pregovorima sa režimom o predaji hemijskog naoružanja i njegovog uništavanja. Ono što i dalje izostaje jeste rešavanje sukoba i problema terorističkih grupa, koje su i dalje vrlo aktivne u zemlji. Ostaje i veliki problem brige o izbeglicama i raseljenim licima, kao i o stanovništvu koje je ostalo u zemlji⁹.

Ujedinjene nacije procenjuju da će ukupno 13,5 miliona Sirijaca, uključujući i šest miliona dece, biti u potrebi za međunarodnom zaštitom do kraja 2016. godine, te da će za pomoć biti potrebno više od tri milijarde dolara. Prema podacima sa kojima raspolaže ova organizacija, 6,6 miliona osoba, među kojima je 2,8 miliona dece, interno je raseljeno, a 4,8 miliona sirijskih izbeglica registrovano je u okolnim državama (Jordan, Liban, Turska i Irak) i u Severnoj Africi^{10,11}.

Sirijci predstavljaju najveću nacionalnu grupu koja migrira u Evropu 2015. godine¹². Većina migranata traži utočište od oružanog sukoba i nasilja u njihovoj zemlji ili jednostavno traže bolji život¹³. Njihov cilj je najrazvijeniji deo Evrope, odnosno Nemačka, Austrija, a zatim slede i Skandinavske zemlje. Balkanske zemlje su samo prolaz za izbeglice i u njima se oni ne zadržavaju, odnosno trude se da što pre prođu kroz njih¹⁴. Polovina 2015. godine uzima se kao prelomni momenat u kom Republika Srbija počinje da beleži pojačane aktivnosti na granicama, prelazak i po više stotina migranata i izbeglica dnevno, o čemu svedoči i statistika UNHCR za 2015. godinu prikazana po mesecima (januar 2.425; februar

8 SNAP: Impact of the conflict on Syrian economy and livelihoods, 2013

9 <http://skrip.org.rs/sirija-humanitarna-kriza/?print=pdf>

10 <http://azil-podrska.com/category/aktuelnosti/>

11 Population Profile: Syrian Refugees, November 2015

12 Patrycja Sasnal, Who Are They? Two Profiles of Syrian Refugees, Policy Paper, The Polish Institute of International Affairs, No 38 (138), 2015

13 Julia Preston, Randal Archibold, U.S. moves to stop surge in undocumented immigration. The New York Times. Retrieved on 28 May, 2015 from http://www.nytimes.com/2014/06/21/us/us-plans-to-step-up-detention-and-deportation-of-migrants.html?_r=0

14 <http://njinj.omidina-bih.net/donjload/hronika%2010%20-%20BiH%20i%20migranti.pdf>

2.537; mart 3.761; april 4.425; maj 9.034; jun 15.209; jul 29.037; avgust 37.463; septembar 51.048; oktobar 180.307; novembar 149.923; decembar 92.826)¹⁵.

Metodologija i opis istraživanja

Anketni upitnik korišćen u istraživanju formiran je na osnovu upitnika korišćenog u istraživanju stavova lokalnog stanovništva Holandije o marokanskim izbeglicama¹⁶. Upitnik se sastoji iz četiri dela. Prvi deo obuhvata pet socio-demografskih pitanja. U drugom i trećem delu ispitanici su svoje stavove o Siriji (6 pitanja) i izbeglicama iz Sirije (12 pitanja) iskazivali zaokruživanjem jedne od ocena na petostepenoj Likertovoj skali (1-u potpunosti se ne slažem, 2-uglavnom se ne slažem, 3-niti se slažem niti se ne slažem, 4-delimično se slažem, 5-u potpunosti se slažem). Četvrti deo je obuhvatio jedno pitanje zatvorenog tipa o izvoru informacija o Siriji i izbegličkoj krizi.

Anketni upitnik je napravljen u google form-u i elektronskim putem je distribuiran na 325 mejl adresa i postavljen na facebook stranicu. Istraživanje je sprovedeno u periodu od 24.07. do 11.08.2016. Dobijen je uzorak od 171 ispitanika.

Rezultati istraživanja

Opis uzorka

U uzorku je uključeno 107 (62,6%) stanovnika Srbije i 64 (37,4%) stanovnika Hrvatske. Od ukupnog broja anketiranih, čak 108 (63,2%) su bile žene. Starosna grupa sa najvećim učešćem u uzorku bila je od 31 do 40 godina (44,4%), druga starosna grupa bila je od 21 do 30 godina (18,7%). Prema stepenu obrazovanja u uzorku dominiraju ispitanici sa završenim fakultetom (29,2%). Najveću grupu ispitanika čine zaposleni (79,5%) (Tabela 1).

Tabela 1. Socio-demografske karakteristike (n = 171)

Varijable	Frekvencija	Procenat
Zemlja		
Srbija	107	62,6
Hrvatska	64	37,4

15 UNHCR Serbia: <http://www.unhcr.rs/en/resources/statistics/asylum.html>

16 Omar Moufakkir, What's immigration got to do with it? Immigrant animosity and its effects on tourism, *Annals of Tourism Research* 49, 2014, pp.108–121

Starost		
≤ 20	20	11,7
21 - 30	32	18,7
31 - 40	76	44,4
41 - 50	27	15,8
51 - 60	16	9,4
Pol		
Muški	63	36,8
Ženski	108	63,2
Obrazovanje		
Srednja škola	46	26,9
Viša škola	17	9,9
Visoka škola	50	29,2
Magistarske i master studije	32	18,7
Doktorske studije	26	15,5
Zanimanje		
Student	23	13,5
Zaposlen	136	79,5
Penzioner	10	5,8
Nezaposlen	2	1,2

Izvor informacija o Siriji, kao turističkoj destinaciji i trenutnoj izbegličkoj кризи, lokalno stanovništvo je najviše informacija dobilo putem Interneta (32,7%), TV (25,1%) i dnevnih novina (15,2%) (Tabela 2).

Tabela 2. Izvor informacija

	Frekvencija	Procenat
TV	43	25,1
Dnevne novine	26	15,2
Radio	13	7,6
Internet	56	32,7
Putem prijatelja	17	9,9
Lični kontakt	10	5,8
drugo	6	3,5
Total	171	100,0

Na osnovu stavova lokalnog stanovništva prema Siriji, može se zaključiti da ispitanici smatraju da je Sirija interesantna turistička destinacija ($M=3,7018$; $SD=0,93239$) i da obiluje bogatim kulturnim nasleđem ($M=3,3743$; $SD=0,93948$). Takođe, smatraju da Sirija nije sigurna turistička destinacija ($M=1,9649$; $SD=1,19260$) (Tabela 3).

Tabela 3. Deskriptivna statistika– stavovi lokalnog stanovništva prema Siriji

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Sirija je sigurna turistička destinacija.	1,00	5,00	1,9649	1,19260
Sirija je čista turistička destinacija.	1,00	4,00	2,4795	,89007
Sirija je gostoljubiva turistička destinacija.	1,00	5,00	3,1696	,90125
Sirija je kulturna turistička destinacija.	1,00	5,00	3,3743	,93948
Sirija je raznovrsna i interesantna turistička destinacija.	1,00	5,00	3,7018	,93239
Sirija je skupa turistička destinacija.	1,00	5,00	2,6023	,92342

Na osnovu stavova lokalnog stanovništva prema izbeglicama, istraživanje je pokazalo da ispitanici smatraju da su sirijske izbeglice veoma religiozne ($M=3,4620$; $SD=0,77650$) i vezane za tradiciju ($M=3,3216$; $SD=0,96805$). Takođe, lokalno stanovništvo smatra da izbeglice nisu kriminalci ($M=1,8129$; $SD=0,65084$) i ekstremisti ($M=1,9649$; $SD=,96950$) (Tabela 4).

Tabela 4. Deskriptivna statistika – stavovi lokalnog stanovništva prema izbeglicama

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Izbeglice iz Sirije u Srbiji prave probleme.	1,00	5,00	2,6667	,88118
Izbeglice iz Sirije u Srbiji utiču na bezbednost na ulicama.	1,00	5,00	2,9181	1,04840
Izbeglice iz Sirije u Srbiji su kriminalci.	1,00	3,00	1,8129	,65084
Izbeglice iz Sirije su vezane za tradiciju.	1,00	5,00	3,3216	,96805
Izbeglice iz Sirije su veoma religiozne.	2,00	5,00	3,4620	,77650
Izbeglice iz Sirije su ekstremisti.	1,00	4,00	1,9649	,96950
Izbeglice iz Sirije su konzervativne.	1,00	4,00	3,1287	,75603
Izbeglice iz Sirije su obrazovane.	1,00	5,00	3,0526	,73775
Izbeglice iz Sirije su ekonomski siromašne.	1,00	5,00	2,6725	1,02228

Izbeglice iz Sirije su prijateljski nastrojene.	1,00	4,00	2,8538	,70854
Sirijske žene su u inferiornom položaju u odnosu na muškarce.	1,00	5,00	3,2105	1,07490
Sirijske žene nose hidžab.	1,00	5,00	2,7836	,82246

Tabela 5. T- test u odnosu na zemlju stalnog boravka ispitanika/Sirija kao turistička destinacija

	Aritmetička sredina		t-vrednost
	Hrvatska (n=64)	Srbija (n=107)	
Sirija je sigurna turistička destinacija.	1,3906	2,3084	-5,235**
Sirija je čista turistička destinacija.	2,5313	2,4486	,587
Sirija je gostoljubiva turistička destinacija-	3,0374	3,3906	2,519*
Sirija je kulturna turistička destinacija.	3,2031	3,4766	-1,856
Sirija je raznovrsna i interesantna turistička destinacija.	3,3438	3,9159	-4,056**
Sirija je skupa turistička destinacija.	2,5781	2,6168	-,264

*p<0,05; **p<0,01

Na osnovu rezultata t-testa utvrđena je statistička značajnost razlike u odgovorima prema matičnoj zemlji ispitanika kod tri pitanja. Ispitanici iz Srbije daju značajno veće ocene konstatacijama da je Sirija sigurna, gostoljubiva i raznovrsna turistička destinacija (Tabela 5).

Tabela 6. T test u odnosu na zemlju stalnog boravka ispitanika/stavovi prema izbeglicama

	Aritmetička sredina		t-vrednost
	Hrvatska (n=64)	Srbija (n=107)	
Izbeglice iz Sirije u Srbiji prave probleme.	2,7500	2,6168	,956
Izbeglice iz Sirije u Srbiji utiču na bezbednost na ulicama.	3,3281	2,6729	4,138*
Izbeglice iz Sirije u Srbiji su kriminalci.	1,8594	1,7850	,722
Izbeglice iz Sirije su vezane za tradiciju.	3,6875	3,1028	3,986*

STAVOVI LOKALNOG STANOVNIŠTVA SRBIJE
I HRVARSKE O IZBEGLICAMA IZ SIRIJE

Izbeglice iz Sirije su veoma religiozne.	3,5156	3,4299	,698
Izbeglice iz Sirije su ekstremisti.	1,9094	2,1776	-1,857
Izbeglice iz Sirije su konzervativne.	3,3750	2,9813	3,396*
Izbeglice iz Sirije su obrazovane.	3,0000	3,0841	-,720
Izbeglice iz Sirije su ekonomski siromašne.	2,4063	2,8318	-2,682*
Izbeglice iz Sirije su prijateljski nastrojene.	2,4063	3,1215	-7,306*
Sirijske žene su u inferiornom položaju u odnosu na muškarce.	2,7500	3,4860	-4,580*
Sirijske žene nose hidžab.	2,1719	3,1495	-9,183*

*p<0,01

Na osnovu rezultata t-testa kod stavova prema izbeglicama iz Sirije dobijena je statistički značajna razlika u odgovorima ispitanika u odnosu na njihovu matičnu zemlju (Srbija/Hrvatska) kod sedam od dvanaest pitanja. Rezultati pokazuju da ispitanici iz Srbije imaju generalno pozitivniji stav prema migrantima iz Sirije. Oni smatraju da sirijske izbeglice ne utiču na bezbednost i pojavu kriminala na ulicama. Sa druge strane srpski ispitanici smatraju da su sirijske izbeglice manje konzervativne i prijateljski nastrojene, ali sa druge strane da su njihove žene u inferiornom položaju u odnosu na muškarce (Tabela 6).

Tabela 7. Analiza varijanse ANOVA u odnosu na izvor informisanja ispitanika o Siriji

	Aritmetička sredina							F	Post-hoc test
	grupa 1 TV (n=43)	grupa 2 štampa (n=26)	grupa 3 radio (n=13)	grupa 4 Interet (n=56)	grupa 5 prijatelji (n=17)	grupa 6 lični kontakt (n=10)	grupa 7 drugo (n=6)		
Sirija je sigurna turistička destinacija.	1,9535	1,8462	1,0000	1,9643	2,5294	2,9000	1,5000	3,570*	5,6>1,2,3,4,7
Sirija je čista turistička destinacija.	2,4884	1,8846	3,0000	2,4107	3,0000	3,1000	2,0000	5,578*	3,5,6>1,2,4,7
Sirija je gostoljubiva turistička destinacija.	3,0233	2,9231	3,0000	3,0357	4,1765	3,8000	3,0000	6,120*	5,6>1,2,3,4,7
Sirija je kulturna turistička destinacija.	2,9767	4,2692	3,0000	3,1607	3,1765	5,0000	3,0000	18,178*	6>1,2,3,4,5,7
Sirija je raznovrsna i interesantna turistička destinacija.	3,8837	3,7692	3,0000	3,4821	3,3529	5,0000	4,5000	7,978*	6,7>1,2,3,4,5
Sirija je skupa turistička destinacija.	2,4884	2,6538	1,0000	2,9286	3,2353	2,5000	2,0000	13,982*	4,5>1,2,3,6,7

*p<0,01

Analizom varijanse ANOVA utvrđeno je da ispitanici koji su podatke o Siriji dobili putem ličnog kontakta ili putem prijatelja imaju generalno pozitivniji stav prema ovoj zemlji. Oni smatraju da je Sirija pre sukoba, bila sigurna, gostoljubiva, čista turistička destinacija. Takođe, lični kontakt i drugi izvori informacija (knjige) su uticali da ti ispitanici imaju pozitivniji stav prema tome da Sirija ima veliko kulturno nasleđe i da je to jedna veoma interesantna zemlja (Tabela 7).

Tabela 8. Analiza varijanse ANOVA u odnosu na izvor informisanja ispitanika o izbeglicama

	Aritmetička sredina							F	Post-hoc test
	grupa 1 TV (n=43)	grupa 2 štampa (n=26)	grupa 3 radio (n=13)	grupa 4 Interet (n=56)	grupa 5 prijatelj i (n=17)	grupa 6 lični kontakt (n=10)	grupa 7 drugo (n=6)		
Izbeglice iz Sirije u Srbiji prave probleme.	3,0233	2,3846	3,0000	2,7500	2,8235	1,7000	1,0000	10,171**	6,7<1,2,3,4,5
Izbeglice iz Sirije u Srbiji utiču na bezbednost na ulicama.	3,2558	2,7692	3,0000	3,0000	3,4118	1,6000	1,0000	9,860**	6,7<1,2,3,4,5
Izbeglice iz Sirije u Srbiji su kriminalci.	1,8140	2,2692	2,0000	1,6786	1,8235	1,6000	1,0000	5,087**	6,7<1,2,3,4,5
Izbeglice iz Sirije su vezane za tradiciju.	3,3953	3,2308	4,0000	3,3393	3,4118	2,9000	2,0000	3,667**	3>1,2,4,5,6,7
Izbeglice iz Sirije su veoma religiozne.	3,3023	3,6538	3,7692	3,6429	3,4118	2,9000	2,5000	4,276**	>1,5,6,7
Izbeglice iz Sirije su ekstremisti.	1,8605	2,5385	3,0000	2,0000	1,0000	1,3000	1,5000	10,572**	5,6<1,2,3,4,7
Izbeglice iz Sirije su obrazovane.	3,3023	3,2308	4,0000	3,0714	3,1765	1,6000	2,5000	17,103**	3>1,2,4,5,6,7
Izbeglice iz Sirije su konzervativne.	2,7674	3,2692	3,0000	3,1071	3,0000	3,6000	3,0000	2,580*	6>1,2,3,4,5,7
Izbeglice iz Sirije su ekonomski siromašne.	2,9767	2,4615	3,0000	2,7500	2,1765	2,3000	2,0000	2,548*	6,7<1,2,3,4,5
Izbeglice iz Sirije su prijateljski nastrojene.	2,6279	3,0000	3,0000	3,0000	2,3529	3,5000	2,9000	4,051**	6>1,2,3,4,5,7
Sirijske žene su u inferiornom položaju u odnosu na muškarce.	3,3488	3,1154	3,0000	3,4286	2,5294	2,9000	3,5000	2,041	
Sirijske žene nose hidžab.	3,0698	2,4615	2,0000	2,9286	2,1765	3,5000	3,2000	8,168**	6,7>1,2,3,4,5

*p<0,01

Analizom varijanse ANOVA u odnosu na izvor informisanja ispitanika o izbeglicama, ispitanici koji su imali lični kontakt sa njima ili su se više edukovali imaju pozitivniji stav prema njima, odnosno smatraju da ne prave probleme, da ne utiču na bezbednost na ulicama, da nisu kriminalci, ali da su ekonomski siromašni i da žene nose hidžab. Ispitanici koji su se informisali putem medija (štampa, radio, Internet) smatraju da su izbeglice vezane za tradiciju, religiozne i da su obrazovane (Tabela 8).

Zaključak

Rezultati istraživanja su pokazala da lokalno stanovništvo koje je dobilo informacije od prijatelja ili ličnim kontaktom sa stanovnicima Sirije, znaju više o Siriji i imaju pozitivniji stav o izbeglicama. Takođe, o informisanju javnosti veliku ulogu imaju mediji. Medijsko izveštavanje o situaciji migranata, azilanata i savremenoj problematici migratornih kretanja, iako uglavnom senzacionalističko, ipak je uticalo da lokalno stanovništvo nema negativan stav prema izbeglicama iz Sirije.

Potrebno je osmisliti i sprovoditi posebne programe, edukacije namenjene informisanju novinara i samih građana o fenomenu globalnih migracija, prilikama u njihovim zemljama porekla, uslovima putovanja, obavezama Srbije i njenom mestu na mapi svetskih migracija. Potrebno je uključivanje naučne javnosti u problematiku migranata. Umanjivanje predrasuda i prakse diskriminatornog i tendencioznog izveštavanja, uz iznošenje pozitivnih primera iz života i integracije migranata u Srbiji može biti jedan od ključnih faktora za smanjivanje osećaja straha i neprijateljstva naših građana prema migrantima i azilantima.

U programe rada sa građanima treba uključiti i same migrante i tražioce azila i tako podsticati međusobnu interakciju i komunikaciju. Moguće je osmisliti i izvoditi čitavu lepezu participativnih i inovativnih programa koji se oslanjaju na postojeće resurse i ne zahtevaju izdvajanje novih sredstava, kao što je učenje jezika, sportske aktivnosti, javne diskusije, uključivanje migranata u postojeće volonterske programe.

Sadržaj publikacije ne odražava stavove uredništva.

Glavni i odgovorni urednik:
prof dr Darko Gavrilović

Zamenik glavnog i odgovornog urednika:
prof dr Janko Veselinović

Pomoćnik glavnog i odgovornog urednika:
prof dr Ljubiša Despotović

Uredništvo:
dr Ranka Gašić, doc dr Edin Radušić, dr Vesna Ivanović

Recenzenti:
prof dr Ljubica Đorđević
prof dr Saša Marković

Prelom:
Rajna Milović Pap

Štampa:
Grafo finiš, Novi Sad

Tiraž
300